

TAARAUSU POLIITILISTEST EESMÄRKIDEST

H. Sillaste

Filosoofia kateeder

Kirikute ja konfessioonide ideoloogia, organisatsiooni ja ajaloo üksikasjaline teaduslik analüüs kujutab endast suure aktuaalsusega küsimuste ringi nii teoreetilise uurimistöö kui ka ateistliku selgitus- ning kasvatustöö etapi ülesannetest lähtudes. Tänu sellele täpsustuvad teadmised ja ettekujutused religioonist ja selle funktsioonidest mineviku ja tänapäeva ühiskonnas, mis võimaldab välja selgitada ateistliku propaganda efektiivsust.¹

Religiooni ja ateistliku propaganda uurimisel on lähteallikaiks eelkõige marksismi-leninismi klassikute tööd. Ajaloo kogemus kindlatab veenvalt seisukohti kapitalistliku ühiskonna üha tihenevatest sidemetest religiooniga ning kodanluse vajadusest, võimalustest ning korduvatest ja mitmepalgelistest katsetest religiooni moderniseerida.

Mitmesuguste nähtuste mõjul kaasaegses kodanlikus ühiskonnas (tootlike jõudude areng, teaduslik-tehniline progress, rahvahulkade kultuuri ja haridustaseme järjekindel kasv, marksismi-leninismi ning teadusliku ateismi teooria levik, ning lõpuks — globaalses ulatuses juba aastakümneid intensiivistuv üldine sekulariseerimisprotsess) on valitsevad ringkonnad sunnitud rakendada kõiki vahendeid neile ebasoovitava ideoloogilise mõju tõkestamiseks.

Imperilismi ajastu kodanlus asub ümber hindama, moderniseerima vanade kategooriate vormilist külge ja täiustama funktsionalistlikku religiooniteooriat, lähtudes nüüdisaegse ühiskonna kodanikust kui religiooni ja kiriku tarbijast. Nõnda luuakse, levitatakse ja arendatakse müüte rahvuslikest religioonidest, mingite konkreetsete konfessioonide optimaalsest vastavusest antud rahvuse hingelaadile või vaimsetele iseärasustele jne. Poliitilises mõttes rakenduvad need müüdid enamasti kaasaegse antikommunismi nn. «positiivse» variandi teenistusse.

---

¹ Vt. K. V i m m s a a r e. Uurimused ateismi valdkonnas. — «Eesti Kommunist», 1969, nr. 9, lk. 54.

Juba V. I. Lenin pööras suurt tähelepanu seesugustele tendentsidele, mis ilmnesisid vene kodanluse ideoloogilistes kontseptsioonides pärast 1905. a. revolutsiooni lüüasaamist. Kuid sealsamas astus ta resoluutselt vastu ka nendele sotsiaaldemokraatidele, kes arendasid ja levitasid «ideid» sotsialismi ja religiooni ühendamise kohta, «religioosse ateismi» kohta (nn. jumalaotsijad).

V. I. Lenin andis neile teooriaile vastulöögi ja näitas, et tegemist on puhta fideismiga, teadusliku papimeelsusega,² mille vastu on universaalseks relvaks materialistlik tunnetusteooria, mis on seda «... mitte pappide üldtuntud ehtsa, tavalise religiooni vastu, vaid ka joovastunud (benebelter) idealistide puhastatud ja üleva professorliku religiooni vastu.»³

Materialism oli ka üks peamisi relvi, mida kasutasid eesti töötava rahva juhid kogu kodanliku diktatuuri perioodil, kus inimeste tähelepanu aktuaalsetelt küsimustelt kiskusid kõrvale suur hulk usukoondisi ja konfessioone, mis olid omavahel alatistes vaenusuhetes. Enamasti oli neil tulipunktis järelkasvu probleem, eriti noorte ja haritlaste tagasitoomine kiriku rüppe.

Seepärast soovitati mitmeid katseid usu kohandamiseks, selle muutmiseks vastuvõetavamaks, «mugavamalt tarbitavaks» kõikide inimeste poolt.

Natsionalismi levides tõusetus Eestis religiooni rahvustamise ja rahvuskiriku probleem. See polnud omane mitte ainult kodanlikule Eestile, vaid iseloomulik paljudele Lääne-Euroopa, enamasti fašiseeruva korraga riikidele.

Rahvususu viljelejaks Eestis sai uus religioosne rühmitus, mille liikmed hakkasid end nimetama taarausulisteks muinaseestlaste peajumala Taara nime järgi.⁴

Taarausuliste liikumine tekkis Eestis varsti pärast kodanliku vabariigi kehtestamist. Oma olemuselt oli see äärmiselt natsionalistlik, väliselt suunatud luteri kiriku ja lahkuskude vastu (laiemalt kogu ristiusu vastu). Liikumine kätkes endas fašismimeelse kodanluse teatava rühmituse soovi pääseda riigis poliitilise võimu juurde, maskeerides oma taotlusi vanade eesti rahvuslike kommete ja kultuuri elustamisega.

Samas matkisid taaralased ka Lääne-Euroopas ja lähemal naabreil tekkinud muistsete uskumuste elustamise katseid.⁵

² V. I. L e n i n. Teosed. 14. kd., lk. 311 jj.

³ Sealsamas, lk. 316.

⁴ Terves ulatuses on taarausuliste liikumine kodanlikus Eestis teaduslikult läbi töötamata. Mõningaid märkmeid taaralaste kohta muude probleemide hulgas on teinud uurijad O. Stein, E. Rannik jt. Vt. O. S t e i n. Eesti kodanluse filosoofiast ja sotsioloogiast. Tln., 1965.

⁵ Eriti populaarne oli Saksamaal tannenberglaste ehk «uuspaganlik» liikumine, mille eesotsas oli kindral E. Ludendorff koos oma abikaasaga. «Usu» filosoofiliseks aluseks oli krahv H. Keyserlingi «uusreligioosne filosoofia». Lätlastel võttis hoogu «hiieusuliste liikumine» jne.

Religiooni kui rahva vaimse uimastamise massivahendit⁶ on kodanlus korduvalt kasutanud kattevarjuna oma poliitilise ja majandusliku võimu kindlustamiseks ühiskonnas ja töötajate hulka mobiliseerimiseks oma loosungite alla. Sama võtet kasutasid ka taarausuliste liikumise suunajad.

Objektiivselt soodustas taarausuliste liikumist asjaolu, et eestlaste kultuuripärandit olid võõramaised vallutajad sajandite jooksul kavakindlalt hävitanud. Kodanliku vabariigi väljakuulutamine tegi selle viljelemise aga kergemini võimalikuks.

Luteri usk, mis oli Eestis enam levinud, oli pidevas kriisi olukorras ja suure hulga elanikkonna hulgas ebapopulaarne. Selle väljavahetamiseks ja rahva religioosete vajaduste rahuldamiseks pakkusid taaralased oma religiooni variandi. Neil oli võimalik toetuda mõnelele siinsetele kodanlikele filosoofidele-ideoloogidele, kes õpetasid, et iga kultuuri allikas võib olla ainult religioon. Selle puudumisel lakkavat olemast kirjandus, kunst, teadus, moraal, kaduvat kogu kultuur.⁷

Subjektiivselt püüdsid inimesi mõjutada taaralaste küllaltki emotsionaalsed kombetalitused: tõrvikutega rongkäigud, ühised väljasõidud linnamägedele ja hiitesse, tulede põletamine (urituli), rahvarõivad, rahvuskommete ja -toitudega koosviibimised, kaasakantav kodumaa muld jne. Taaralaste ideoloogid püüdsid seda emotsionaalsust teadlikult siduda intellektuaalse ja ühiskondliku elemendiga, apelleerides antud ajastu inimese vaimsele maailmale. Taarausuliste liikumine ei kasvanud ulatuslikuks ega ka religioonina populaarseks rahva hulgas. Huvi pakub see just oma poliitilis-natsionalistliku alltekstiga, kus religioon on ainult nähtumuseks, organiseerimise vahendiks.

See liikumine sai alguse Eesti kodanliku armee ohvitserkonnast ja kultuuritegelaste väikekodanlikest ringkondadest. Vaimseteks ja organisatsioonilisteks kujundajateks olid major K. Utuste, kapten K. Rotschild, arst J. Luiga, kirjanik M. Lepp-Utuste jt.

Usukoondis tugines ideoloogilis-dogmaatiliselt K. Rotschildi teoloogilisele irratsionaalsele filosoofiale.

1925. a. kogunesid üksikud taaralaste ringid oma esimesele üleriigilisele kokkutulekule. Siin pandigi alus ulatuslikumale taarausuliste liikumisele, määrati kindlaks lähem tegevuskava.⁸

Pärast kokkutulekut hoogustus liikumine tõepoolest, kuid orga-

---

⁶ К. Маркс и Ф. Энгельс. Соч. т. I, стр. 415 ja V. I. Lenin. Teosed. 10. kd., lk. 68.

⁷ K. Rotschild. Kultuuri probleem. Tln., 1926.

⁸ «Hiis». 4. vihik, 1933, lk. 91.

nisatsiooniliselt jäi see ikka veel kooskõlla viimata kehtinud seadusandlusega.

«Hiie» organisatsioonist, eesmärkidest ja ideoloogiast annab hea ülevaate põhikiri. Huvitavaim ja tähtsaim ideoloogia seisukohalt on III ptk., mis käsitleb usundi «aatelist alust». Siin jaatakse maailma objektiivset arenemist, seaduspärasust. Erinevalt traditsioonilisest religioonist lubasid taaralased dogmade muutmist vastavalt teaduse arengule.⁹ Igale usklikule lubas põhikiri jumalat kujutada vastavalt tema efekujutusvõimele ja teadmiste ning kultuuritasemele. «Taara on piiritlematu, sõnadega määratlematu, tajutav.»¹⁰ Sellise kontseptsiooniga püüti lepitada religiooni ja teadust, teha taarausik vastuvõetavaks intelligent-sile.

Teine pool peatükist määratleb psühholoogilise aluse, millel taarausik püsivat. Selleks olevat kindel veendumus, usuline tunne, et taarausik on eluinstinkti konstruktiivne avaldus. Siin pole midagi uut, sest iga religioon rõhutab usulisi veendumusi. Samas on toodud taaralaste kreedo: «Mina usun homsesse päeva, mina usun, et homme päev on parem tänasest siis, kui mina selleks kaasa aitan. Taara avitab.»¹¹

Iseloomulik on just taaralaste üleskutse aktiivsele tegevusele, õhutades mitte lootma passiivselt jumala abile. Esiteks peab inimene ise tegema kõik, et maailma, oma elu paremaks muuta, siis alles jumal aitab teda. On ka mõistetav, et energilised kodanluse esindajad, eriti kõrgemad sõjaväelased, ei töötanud välja religiooni vabastamiseks, vaid selle varjus oma huvides tegutsemiseks.

Rahvuslusega meelitati luteri kirikus pettunud noori ja haritlasi. Taaralased olid julged väitma (ainult välismaiste rahvauskude propageerijate eeskujul), et igal rahvusel peab olema oma usk. Maailma religioonid olevat kosmopoliitilised, jutlustades rahvuste võrdsust jumala ees. Nii minetavad nad kõik rahvusliku.¹² Usklike võrdsus jumala ees ei olnud ultra-natsionalistidele vastu võetav.

Taaralased kritiseerisid väljendeid valimata Eestis tegutsenud ristiusu kirikuid ja konfessioone, nende dogmaatikat, kombetalitust, ideoloogiat ja organisatsiooni. Sellistes religioossete organisatsioonide omavahelistes tüldes paljastus nende tõeline tegevuseesmärk — saavutada mõjuvaima usuühingu seisund.

Taaralaste religiooni kriitika ei piirdunud ainult ristiusu kriitikaga, vaid taotles ka kaugemaid poliitilisi eesmärke. Nad levitasid kurikuulsat antikommunismi ideed sotsialismist ja kommunist-

⁹ «Hiis». 3. vihik, 1931, lk. 68.

¹⁰ Sealsamas.

¹¹ «Hiis». 3. vihik, 1931, lk. 68.

¹² «Hiis». 1. vihik, 1930, lk. 1—14 ja «Hiis». 2. vihik, 1930, lk. 47.

mist kui meie ajastu spetsiaalsest religioonist, reformeeritud algkristlusest. Sotsialismi kui maailma religiooni vastu võitlemiseks propageerisid taaralased rahvusliku ja rahvusriiki,¹³ taotledes sellega proletariaadi lõhestamist usu järgi. Sellistele kodanluse võtetele juhtis V. I. Lenin tähelepanu juba 1905. a. Ta rõhutas, et vastukaaluks võib olla ainult proletaarne solidaarsus,¹⁴ mida nõudiski Eesti töötav rahvas.

1927. a. algul toimus Tartus I rahvakasvatuskongress, kus erilise innuga propageeriti kodanlikku «isamaalust», rõhutati religiooni osa riigikodaniku kasvatamisel ja leiti, et religiooni (luteri kirikut) tuleb rahvapärasemaks muuta. Samas said kriitika osaliseks aga taaralased, sest valitsevad kodanlikud ringkonnad olid seotud luteri kirikuga. Teiste hulgas esines kongressil ja võttis selle organiseerimisest osa teoloogiaprofessor J. Kõpp, kes lubas luteri kiriku veelgi aktiivsemalt lülitada kodanliku riigi teenistusse noorte kasvatamisel.¹⁵

Luteri kirik hakkas ka ise mõtlema enda natsionalistlikumaks muutmisele. Kiriku siseselt tõusetus «rahvuskiriku» loosung, mille all nõuti vaimulike ja teisi juhtivaid kohti kirikus ainult eestlastele. Seoses ristiusu ja rahvuskiriku vahekorraga kirjutas teoloogiaprofessor E. Tennmann, et usu rahvusele lähendamiseks oleval teoreetiliselt kaks võimalust: «pöörduda eelkristlikule rahvuslikule usule, või anda kristlusele rahvuslik värving». E. Tennmann soovitas eestlastel kasutada teist võimalust ja hoiatab panteistlike tendentside eest, kelleks pidas ka taaralasi.¹⁶

Eestis luteri kirikut rahvustada ei püüdnud ainult teoloogid. Selliseid ettepanekuid tegid ka kodanlikud kultuuritegelased, kes kiriku saksapärasuses süüdistasid just pastoreid, nende küündimast probleemi lahendada. Teiselt poolt eestlased ise «oina laiskuses ja leiguses» olevat ristiusu sakslastelt lihtsalt üle võtnud koos saksa kommete, kirikute sisustuse, muusika, kõige muuga. Üks võimalus kirikumuusika rahvale lähendamisel oleval saksa koraalide asendamine eesti rahvaviisidega, nagu «Tiiu tasane», «Kallis Mari, kaugel elad» jne. Pahandati, et osa eestlasi anduvat «muistsele paganlusele» ja takistavat ristiusu kiriku rahvapärasemaks muutmist.¹⁷

Luteri usu pooldajad kutsusid üles mitte põlgama ristiusku sellepärast, et see on võõrsilt toodud ja Eesti oludele kohandamata. Nad põhjendasid oma seisukohta sellega, et ka kogu meie majan-

¹³ Vt. Esimene õhtu. Tln., 1933, lk. 18—19.

¹⁴ V. I. L e n i n. Teosed. 10. kd., lk. 68.

¹⁵ «Postimees», 1927, 1. jaanuar jj.

¹⁶ E. T e n n m a n n. Ristiusk ja rahvuslik kirik. — «ERK», 1934, nr. 1, lk. 13.

¹⁷ «Päevaleht», 1927, 16. oktoober.

du, kultuur jne. olevat võõrsilt kopeeritud, aga ilma nendeta läbi ei saa.¹⁸ Kuid tegelikul ei olnud võõrsilt toodud mitte ainult ristiusk. Ka kogu natsionalismi kampaania oli samuti Läänest kopeeritud, seda peeti aga loomulikuks nähtuseks kultuuri arengus.

Taaralaste, ristiusu teoloogide ja kodanlike kultuuritegelaste vaidlusi võib tabavalt iseloomustada V. I. Lenini sõnadega, et «see on vaidlus kahe inimese vahel, kelledest üks usub kollasesse kuradisse, teine rohelistesse kuradisse.»¹⁹

Puuduvad küllaldased tõendid taaralaste koostöö kohta fašistidega.

Ühise keele leidsid nad küll ilmseid fašistlikke meeleolusid väljendava ajakirjaga «Valvur», mida «Hiie» kirjastus soovitas oma lugejaskonnale.²⁰ Nimetatud ajakiri levitas laimu juutide ja Nõukogude Liidu kohta, kritiseeris piiblit (eriti vana testamenti), ülistas eestlaste muinasusku ja mütoloogiat.²¹ Samas hakati levitama veel omapärast müüti sellest, et juudid on muinaseestlased ristiusustanud. «Eestlased usuvad, et seitsmesaja aasta eest, saksa rüütlid tulid, tegid nad oma orjadeks — neil pole aimugi, kui palju juute juba siis «rüütelite» maski all siia tulid ja oma «meistri» tööd — rahvaste puupaljaks tegemise kunsti kaasa tõid.»²² Nii taotleti eestlaste viha suunamist sakslastest orjastajatelt hoopistele.

Tugevamate emotsioonide saavutamiseks kirjutas toimetaja ise pika luuletuse «Palve Taarale», kus andis meeleoluka pildi muinaseestlastest, nende jumalatest, juutide-ristirüütelite ja nende järglaste tegevusest ning rõhutas momendil ainsat võimalust — pöörduda tagasi oma muinasusku.²³ Siit nähtub, et Eesti fašistidele oli meelepärane taarausku, mis oli toeks rassismi ideoloogiale.

Nagu paljud teised religioonid varemgi, alustas ka taarausku ajaarvamise reformiga, hakates aega arvama kodanliku vabariigi väljakuulutamise ja andis kuudele uued nimetused,²⁴ mis pärinesid rahvakalendrist.

Oli kavatsusel korrekatuur riiklikes pühades. Hoopiski rahule ei

¹⁸ «Päevaleht», 1930, 4. mai.

¹⁹ V. I. L e n i n. Teosed. 14. kd., lk. 251.

²⁰ «Hiis». 2. vihik, 1930, lk. 48.

²¹ «Valvur», 1930, nr. 3, lk. 42.

²² Sealsamas.

²³ «Valvur», 1932, nr. 5, lk. 65—66.

²⁴ Kuid nimetati järgmiselt: I — helmekuu, II — radokuu, III — urbekuu, IV — mahlakuu, V — lehekuu, VI — õlmekuu, VII — heinakuu, VIII — lõikukuu, IX — sügiskuu, X — hingede kuu, XI — talvekuu, XII — jõulukuu. Näiteks taaralaste kuupäev: E. V. 15. a. radokuu 14. päeval, s. t. 14. II 1933. a. Tavaliselt lisati oma kuupäevale sülgudes aastaarv ka ametliku ajaarvamise järgi. — «Hiis». 4. vihik, 1933, lk. 90.

jäädud aga kristliku pühade interpretatsiooniga ja need viidi muistsete esivanemate kalendri alusele.

Taaraususe aspektist põhjendamatud pühad heideti kalendrist välja. Tasakaalu saavutamiseks (kõigil religioonidel on palju pühi) toodi sisse rida natsionalistlikke ja taaraususe pühi.²⁵

Taaralased nimetasid oma kombetalitusi, tseremooniaid taigadeks. Need töötas välja spetsiaalne «religioosne komisjon». Tähtsaim oli liikmekspühitsemise taig. Liikmeiks pühitseti nii täiskasvanuid kui lapsi, tseremoonia leidis aset kas tubases või looduslikus hiies.²⁶ Emotsionaalse toiminguga mõjutati inimese psüühikat natsionalistlikus suunas.

Kõiki isikliku elu sündmusi tähistati samuti vastavalt oma taigadele: pulmad rahvariiete ja muistsete kommetega, matused surnute põletamisega jne. Pühitsetud taaralased kandsid kaelas erilist kapslit — tōletit,²⁷ milles oli muistsetelt linnustelt võetud kodumaa muld.²⁸

Taaraususe jäi siiski kodanliku armee ühe ohvitseride grupeeringu ja vähese intelligentsi harrastuseks. 1934. a. rahvaloenduse andmeil oli Eestis 171 taarausulist, neist 116 meest ja 55 naist.²⁹ Edasine ametlik statistika puudub, kuid mõnedel andmetel oli taaralaste arv 30-ndate aastate lõpul juba umbes 17 000 inimest.³⁰ Ilmselt on see arv tublisti liialdatud.

Meeste suure ülekaalu liikmeskonnas tingis «usu» poliitiline taust.

Juurdekasvu ja kaugele ulatuvate plaanide pärast pidasid taaralased väga oluliseks tööd noortega. 1927.—1928. a. anti välja spetsiaalset noorte ajakirja «Urituli», mis oli ülemaalse Eesti Noorsoo Ühenduse Tallinna osakonna (ÜENÜTO) häälekandja.

Ajakiri oli tugeva taarausulise ideestikuga, propageeris natsionalismi, kasutades selleks noori huvitavaid üritusi ja tegevust: matku, sporti, tantsu, käsitööd, näitekunsti jne. Olulist tähelepanu pööras «Urituli» ka ristiusu kriitikale, kutsudes noori üles end mitte siduma kirikuga.

Eeltoodu tõestab, et taaralastel oli religioon ainult väliseks ilustuseks, inimeste kaasatõmbamise vahendiks. Tegelikult kätkes liikumine endas ulatuslikku poliitilist programmi, kuhu oli lülita-

²⁵ Nendeks olid esialgse ettepaneku kohaselt Lembitu päev (kuupäev määramata), Jüriöö (23. aprill) ja Hiie püha (jaanipäev). Sealsamas.

²⁶ Käesolevas artiklis «Hiie» liikmeskonna ja organisatsioonilisi probleeme ei puudutata.

²⁷ «Hiis». 4. vihik, 1933, lk. 75 ja 88.

²⁸ O. Stein, op. cit, lk. 78.

²⁹ Rahvaloendus Eestis. II vihik. Tln., 1935, lk. 120—121.

³⁰ Vt. 2 «Theophilus». Kas «vana-eesti usundi» või — kristluse uuesti-elustus. — «Akadeemia», 1939, nr. 1, lk. 54.

tud religiooni moderniseerimine, rahvusküsimuse lahendamise huvides natsionalismi propageerimine, irratsionalismi levitamine, antikommunistlik propaganda ja püüe lõhestada töötajate klassivõitlust. Taarausuliste liikumine Eestis polnud ainult religioosne. See oli sõjaväeliste ringkondade poolt algatatud natsionalistlik-poliitiline liikumine, millel olid reaktsioonilised poliitilised eesmärgid.

О ПОЛИТИЧЕСКИХ ЦЕЛЯХ ВЕРЫ ТААРА

Х. Ф. Силласте

Резюме

В капиталистическом обществе в эпоху империализма заметно укрепляется связь между религией и государством. У буржуазии возникает насущная необходимость в модернизации религии. С одной стороны, необходимо по возможности приблизить религию к народу, к широким массам верующих, с другой, — охватить также интеллигенцию и молодежь. В целях разрешения этой проблемы в некоторых государствах Европы вскоре после I мировой войны, начинается возрождение древних форм народных верований. По примеру европейских государств группа высшего офицерства и деятелей культуры буржуазной Эстонии делает попытку возродить, приспособив к требованиям современности, народную веру древних эстов — веру таара (taarusk).

Вера таара получает распространение после первого общегосударственного слета таарасцев в 1925 году. В 1931 году таарасцы объединяются в религиозный союз «Хийс» («Hiis»). По официальному данным в 1934 году в Эстонии насчитывался 171 приверженец веры таара, в последние годы буржуазной диктатуры их было уже 17 000. Из членов союза «Хийс» $\frac{2}{3}$ составляли примкнувшие к нему не по религиозным, а скорее по политическим соображениям. Таарасцы отнюдь не представляли чисто религиозного движения, они имели, хотя и завуалированную, но вполне определенную политическую программу. Используя национальные чувства, союз «Хийс» воспитывал крайний национализм, пропагандировал недооценку культуры других наций, подготовлял почву для распространения фашистской идеологии. Часть фашистской буржуазии откровенно поддерживала таарасцев. Под прикрытием этой веры проводилась клевета на Советский Союз, распространялся вымысел о коммунизме как о специфической форме религии современности, разжигался антисемитизм.

Острой критике таарасцы подвергли как лютеранскую церковь буржуазной Эстонии (которая по существу являлась государственной религией), так и христианскую религию вообще. Они утверждали, что христианская религия и западная культура изжили себя и повсеместно должны быть заменены другими, более перспективными национальными религиями и культурой.